

על משכנות הרזעים

רש"י: "התבונני בדרכי אבותיך הראשונים, שקבלו תורתו וטמרו משמרתו ומוצתו, ולכי בדרכיהם"

מכבשונו של רבינו מרן הגאב"ד הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א

גליון מס' 8 טבת תש"פ

← משכנותיך →

משא רבינו מרן הגאב"ד שליט"א במעמד סיום הש"ס במסגרת תקנת לימוד "הדף היומי", לציבור היראים בני התורה בעיה"ק ירושלים תובב"א - מוצ"ש פרשת מקץ תש"פ

"אל תתאוה לשולחנם של שרים"

כבוד הרבנים גדולי התורה, ציבור קדוש. התאספנו כאן לכבוד הרעיון הנפלא של רבי מאיר שפירא זצוק"ל מייסד הדף היומי. הרעיון שקושר את כל הבעלי בתים בישראל לחיוב ללמוד כל יום דף שלם, עוד מסכת ועוד מסכת, וכל עם ישראל מתחבר לאותו המקום, לאותו הדף. כמה הצלה יש בזה. בלי לימוד תורה מסודר וקבוע, נשחקים במשך הזמן, הלימוד הקבוע הזה עוצר את השחיקה, זה מחבר אותם לתורה ולעבודת ד'. זה נותן לכל היום של החולין צורה אחרת, מהות אחרת של קדושה. העיסוק בפרנסה נעשית גם היא לקדושה הכל נהיה קדוש בזכות השיעור הזה של הדף היומי.

בפרט במעמד הזה, שהמסיים הוא ידידנו הגאון הגדול הבקיא בכל חדרי תורה, רבי שמואל דויטש שליט"א, שהוא באמת מסיים. כזה מגיד שיעור של דף היומי לא בנמצא, זה באמת מרגש במיוחד.

רבי נחוניא בן הקנה אמר בצאתו מביהמ"ד, 'מודה אני לפניך ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד'. דברים אלו נקבעו בתוך הסיום, אולי כי הסיום גם נחשב יציאתו מביהמ"ד, אמנם הוא מתחיל שוב את הש"ס ב'מאימתי', נכון, אך אולי כשהוא סיים והתמלא בתורה זהו זמן להודות את ההודאה הזו. גם דבריו של רבי נחוניא 'ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שהם משכימים ואנו משכימים' וכו' קבעו רבותינו גם בסיום מסכת.

צריך להבין, למה באמת אומרים 'ששמת חלקי מיושבי ביהמ"ד ולא שמת חלקי מיושבי קרנות'? מי הם 'יושבי קרנות'? אנשים שאין להם כלום בחיים, יושבים באיזה פינת רחוב,

המשך בעמ' 4

→ מסורת ההלכה ←

שיעור ליל שבת ויחי תש"פ

כמה כללי הנהגה בפלוגתת הפוסקים

א

איסור אכילה טרם עלות השחר

החמה הוא ד' מיל.

ואילו "לוח ארץ ישראל" נוקט, שהוא תשעים דקות לפני הנץ, על פי דעות הפוסקים שמיל הוא כ"ב דקות ומחצה, וממילא ד' מיל הוא שעה וחצי. ורבים נוהגים מספק, להתחשב גם בזמן של הלוח.

ובאשר לאלו הנוהגים כן, הרי פשוט שהחל מתשעים דקות טרם הנץ, אסור להם לאכול, מחשש איסור של "לא תאכלו על הדם", [ולהרמב"ם בספר המצוות שורש ט' משמע, שזה איסור דאורייתא ולא רק אסמכתא, שמנה לא זה ב'לאו שבכללות'].
ולכאורה בפשטות, גם חצי שעה טרם התשעים דקות, יהיה אסור כבר באכילת פת. אכן יש לברר ולדון בעניין זה.

יציאה יד"ח לכתחילה ובדיעבד

והנה מצות ספירת העומר, זמנה הוא החל מצאת הכוכבים, ומ"מ הסופר בבין השמשות יצא. כיון שזמן זה, הוא ספק צאת הכוכבים, ומאחר וספירת העומר בזמן הזה הוא לרוב הפוסקים מדרבנן, ספיקו לקולא ויצא ידי חובתו. אמנם אפילו שיוצא בדיעבד כבר מהשקיעה, [ודעת "א בתוספות במנחות ס"ו א' דאפילו לכתחילה יכול לספור בבין השמשות מהאי טעמא, וכן משמע הכרעת השו"ע סימן תפ"ט ס"ב, וכמוש"כ במ"ב שם סקי"ד וסקט"ו], מ"מ מבואר במשנה ברורה סימן תפ"ט סק"ג, דהחצי שעה שאין לאכול בה, נחשבת רק מצאת הכוכבים.

נמצינו למדים, שהאיסור בחצי השעה, נקבע על פי הזמן שיוצאים במצווה בתורת ודאי, שמאז נחשב שמחוייבים לקיים את המצווה, ולא ע"פ הזמן שספק אם יוצאים

המשך בעמ' 11

איסור אכילה מחשש דשמה ימשך

ההלכה היא, שמשגגיע זמן קיום מצוה מסויימת, אסור לאכול עד שיקיים המצוה, ואף החל מחצי שעה שטרם הזמן הזה, אסור לאכול. וכל זאת, מחשש שמה ימשך באכילתו, ולא יקיים המצוה. ומקורו מהמשנה בשבת (י"ב ע"ב) שאסור להסתפר ולהיכנס לסעודה לאכול סמוך למנחה, והוא הדין בשאר המצוות. ודווקא פת יותר מכביצה אסורה, אך אכילת ארעי עד כביצה, או אכילה של פירות וכדומה אפילו בכמות גדולה, מותרת.

בהתאם לכך, באשר לתפלת שחרית, מבואר בפוסקים, שהיות ועיקר זמנה מעלות השחר, עכ"פ בדיעבד, שוב אין לאכול סעודה חצי שעה לפני עלות השחר, (ראה במשנה ברורה סימן פ"ט ס"ק כ"ז ושם ס"ק ל"ו, ובביאור הלכה סימן ע' ס"ה). אולם פירות וכדומה מותר, כאמור.

אך החל מעלות השחר, אסורה כל אכילה שהיא, וזאת מחמת האיסור של "לא תאכלו על הדם" - ודרשו חז"ל (ברכות י' ע"ב): "לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם". דהיינו שהחל מזמן תפילת השחר, אסורה כל אכילה. ואפילו טעימה קצת אסורה, כמו שכתב הרמב"ם ובמ"ב (סימן פ"ט ס"ק כ"א).

זמני עלות השחר

ובאשר לזמן של עלות השחר, ע"פ דעת המ"ב והחזו"א, שנקטו בכמה מקומות לעיקר ההלכה, כאותם ראשונים ופוסקים ששיעור מיל הוא י"ח דקות. ולפי זה "עלות השחר" הוא [בימים השווים] שבעים ושתיים דקות לפני הנץ החמה, בהתאם לחשבון המובא בגמרא שהזמן בין עלות השחר לנץ

עמ' 3
לקראת הבהירות השלישיות:
"הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם"

עמ' 5
סיפוק רב ממסעו המיוחד של רבינו מרן הגאב"ד שליט"א בארה"ב למען מוסדות בני התורה

עמ' 9
לגומרה של תורה
סיום הש"ס בכולל "היכל התורה" בית שמש

עמ' 6,7
בימים ההם בזמן הזה:
משא רבינו שליט"א בכינוס חירום - טבת תשע"ו

עמ' 10
להנחותם הדרך
דברי השקפה יסודיים מתוך הוועד השבועי

לקראת יום השנה - דברי זיכרון והתעוררות שנאמרו ע"י רבינו מרן הגאב"ד שליט"א לאחר הסתלקותו של ידידו ראש ישיבת מיר ארה"ב, מרן הגאון האדיר רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל נאמר בהתאסף ראשי עם בהיכל בית מדרשו "אוהל יעקב ולאה" שכונת אור החיים ב"ב

'גדול' מדורות קמאי

לתיאבון, דזהו הידור המצוה. דעל האדם לנצל ולשעבד את כוחות הגוף לקיים המצוות בחשק. וכן הוא בתלמוד תורה צריך להיות רעב וצמא לדברי תורה, ולהרגיש הנאה כשמילא רעבונו. וכמו שאמרו "כל צמא לכו למים" זו תורה. והתורה נמשלה למים, וכידוע אין מברכים ברכה על המים אלא כששיתה לצמא. וברבינו זצ"ל התקיים הדבר שהיה שותה דברי תורה לצמא, וזוהי דמותו של תלמיד חכם מדור שעבר, שלא מצוי כ"כ בדורנו. ועצם הדבר שראינו אדם כזה, מחייב אותנו להתאמץ ולרכוש תכונות אלו. שהרי אינה דומה שמיעה לראיה, וכמו שנאמר "לא את בניכם אשר לא ידעו ולא ראו... כי עיניכם הרואות". היינו שיש תביעה מיוחדת על מי שראה בעיניו יותר מאשר על מי ששמע באזניו.

אם ראשונים כמלאכים

כידוע נערכו לרבינו זצ"ל שתי לוויית. האחת ביום ראשון בניו יורק והשנית ביום שני בירושלים. והנה ביום שני בשעות הבוקר המוקדמות פנה מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצוק"ל לאנשי ביתו ושאל: מה היה תוכן ההספדים שנאמרו על רבינו זצ"ל בניו יורק. אחד מאנשי הבית הביא את העיתון, והקריא מתוכו את תוכן ההספדים. מרן (שליט"א) זצוק"ל הגיב באכזבה רבה: "ראש ישיבת מיר היה 'גדול' מדור שעבר, הדבר לא בא לידי ביטוי בהספדים שנאמרו שם, הם כפי הנראה לא הכירוהו, הוא לא נספד כראוי".

התואר של "גדול מדור שעבר" משמעותו שביחס לאישיות הזאת, מתאים מה שאמרו חז"ל "אם ראשונים כבני אדם או כחמורים", היינו סוג אחר לגמרי. וא"כ אנו שואלים את עצמנו איך אנו מעיזים לומר דברי הספד, וכי מה מבינים חמורים בתהלוכות של בני אדם.

מונה בעיון הסוגיות לעומקם

ואכן הלימוד שלו היה תמיד בעומק העיון. ולא היה קיים אצלו מושג של לימוד שטחי של "בקיאות". וכן נהג כאשר היה לומד עם נכדו כשהיה עוד ילד, שלפעמים עברתי בסמוך לו, והיה עוצר אותי ושואל וחוקר אודות דברי הגמ' ותוס' שלמד עם נכדו. וכשם שבשיעורים שהיה אומר בפני הציבור שהיו ביניהם תלמידי חכמים מופלגים, היה חודר לעומק העיון בדרך שהנחילונו רבותינו ראשי הישיבות, כן כשהיה לומד גמרא "פשוטה, עם הנער, היה הכל באותה רמה עיונית. ולא פלא איפא שסוגיות התלמוד היו פרושות לפניו כשמלה בכל דקדוקיהן, כמונח בקופסא.

ופעם ביקשו ממני כמה רמי"ם מישיבה גדולה מהמובחרות ביותר שאסדר להם פגישה עם ראש ישיבת מיר בענין צדקה מסוימת. ונלוויית אליהם, ומיד שנתיישו לשולחן שאל רבינו זצ"ל "היכן אתם לומדים", והשיבו בפרק "נערה המאורסה", ומיד המטיר עליהם רבינו זצ"ל מטר של קושיות והערות, ועמדו נדהמים, ומשהגבו על הדברים, מיד הקשה עליהם "ומה עם הר"ן במקום פלוני?", "ומה ביחס לפירוש הרא"ש בדף פלוני"... והלא ידוע שבפרק הנ"ל במיוחד מי שאינו עסוק בו בשעת מעשה, אינו יכול להתמצא בפרטיו ודקדוקיו, אך רבינו זצ"ל התמצא בכל הפרטים כאילו למד זאת ברגע זה, ויהי לפלא!, וכמה דבר זה מחייב אותנו בבחינת "ועיניכם הרואות" כנ"ל. ואל יאמר אדם "מה אני יכול לעשות אם לא זכיתי למח זכרון מעולה", אין הדבר כן. שהרי בחובת הלבבות שער הפרישות מתאר את דמותו של ה'פרוש', היינו הצדיק שעובד את ה' כפי הנדרש. ובין היתר מציין שאותו ה'פרוש' הוא 'זכרן'. ותמוה לכאורה מה ענין כוח הזיכרון לפרישות וצדקות? הוזה אומר שכח הזיכרון הוא תולדה של אהבת תורה ויראת שמים, ומי שלמד תורה מתוך חשק ותשוקה, ונכנסים הדברים בלבו, ואינו שוכח. וכל זה ראינו בעינינו שהתקיים ברבינו זצ"ל.

בשלב זה, נכנס להספד בביהמ"ד, מורנו בעל המנחת יהודה הגאון הצדיק רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל, והפסיק רבינו שיבלט"א לכבודו מדבריו.

ורבינו שליט"א אמר שנחסר כאן בדבריו תוספת חשובה. שהרי רבינו מרן הגרי"ש זצוק"ל הגדירו כגדול מדורות קודמים. ובודאי היתה כוונתו בזה, שהוא מאותם גדולי תורה, שהבינו היטב את המגמה של ההשכלה והציונות, וחרדו מכל מגע עמהם, ומכל צל צלו של פשרה מסוימת ושיתוף פעולה והכרה כלשהי בפעולותיהם.

ומרן הגר"ש בירנבוים זצוק"ל, התנגד בכל תוקף, לכל צורה של שיתוף פעולה עם הצבא, לפלוגות חרדיות וכל כיצא בזה. וכן בענייני החינוך, התנגד לכל תערובת ופשרה, ובלא שנעלה דברים אלו, לא יצאנו חובת ההספד, ע"פ מה שקבע מרן הגרי"ש זצוק"ל. וכל מה שכתבנו הוא אפס קצהו, מהבנת את המצב, ושמירתו בכל עוז, על מסורת הדורות, בלא שינוי כלשהו. ויה"ר שנסכיל ללכת בדרכו שהיא דרך התורה האמיתית.

אכן כיון שזכינו שרבינו זצ"ל קבע משכנו - לתורה ולתפלה - בבית הכנסת שלנו, ואין ספק שגם למדנו מאורחותיו, בודאי שלא למדנו מספיק ולא ניצלנו אותו מספיק, אך 'משהו' בכל אופן קבלנו ממנו, חובה עלינו לומר מספר מילים. שהרי כבר נאמר בילקוט שמעוני (פרשת תרומה אות שס"ה), שלשה דברים שמע משה מפי הגבורה ונבהל ונתע לאחוריו, בשעה שאמר לו "ועשו לי מקדש" אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם כתוב (מלכים א' ח') הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואתה אומר ועשו לי מקדש, אמר ליה הקב"ה משה לא כשם שאתה סבור אלא עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב ואני יורד ומצמצם שכינתי וכו', למדנו מזה שלא מוטל על האדם לעשות כפי הראוי להעשות, אלא עושה הוא מעט כפי יכולתו, ונחשב כאילו עשה מה שראוי אף אנו חובה עלינו לומר מספר מילים...

עריבות התורה של ר' שמואל

בפסוק נאמר "דבש וחלב תחת לשונך", ואמר המדרש שאם דברי התורה שאתה אומר מתוקים כדבש אמור, ואם לא אל תאמר. ואם דברי התורה הנדפסים בספרי רבותינו מתוקים מדבש למעינין בהם היטב. אך כמדומה שיש כונה נוספת בדברי המדרש, שלא רק שתוכן הדברים צריך להיות "מתוק", אלא שיש מעלה מיוחדת כאשר דברי התורה נאמרים ע"י האומרים במתיקות, ומרגישים בו שהוא נהנה מהם כאוכל "דבש וחלב". וזאת ראינו אצל רבינו זצ"ל, שהיה אומר לפנינו שיעורים במתיקות נפלאה, והרגשנו שכל סברא או חילוק משמחים אותו כמוצא שלל רב. ולא היתה אמירת השיעור כמי שהכין אותו מתוך איזה ספר או מחברת, אלא ממש מקירות לבו, וגם כשוחח עם אברכים בשכונה כאן, ניכרת היתה המתיקות וההתלהבות.

והנה יש מושג של "בן תורה" ולא מצינו מושג דומה ביחס למצוות אחרות כמו "בן צדקה" "בן תפילה" וכדו'. היינו שבתורה יש הסגולה של התענוגות מוחלטת של האדם בדברי התורה. וזה בא לידי ביטוי בשמחה והאושר שליוו את תורתו. ומיד שהיה יורד מהמטוס היה פונה לבית המדרש וצולל בדברי הראשונים, ואף שהיה מבוגר בגילו, לא חיפש "מנוחה" כי התורה היתה עבורו כאוויר לנשימה, והרי כבר נאמר "והערב נא", שהתורה נקנית רק כשהיא עריבה על הלומד.

וכבר כתב האגלי טל בהקדמה "שאל יאמר אדם שאם הוא נהנה מדברי תורה, הרי שלא נחשב כ"עשייה לשם שמים", דאדרבה כך הוא קנין התורה ע"י הרגשת הערבות בדברי תורה. ונביא דוגמא לזה, שהנה יש מצוות אכילת מצה, ולכאורה היה מקום לומר, שכדי לקיים המצוה כראוי, כדאי שיאכל אדם בערב פסח ויהיה שבע, ואז תהיה אכילתו "לשם מצוה", שאם יהיה רעב ותאב, הלא נמצא שאוכל לתאבנו. אבל חז"ל הבינו לא כך, דאדרבה צריך הוא להיות רעב ולאכול המצה

כאשר שוב עומד לפתחנו תעמולת המפלגות השונות לקראת הבחירות החוזרות, הננו בזה להביא את דבריו הברורים של רבינו מרן הגאב"ד שליט"א שנאמרו לקראת הבחירות הקודמות, אור ליום ו' י"ד אלול תשע"ט. לאור חשיבותם בימים אלו, בהורמא דרבינו שליט"א, הננו להביא את עיקרי הדברים

"הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם"

מנסה ד' אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם.

כבר הזכרתי כמה פעמים, שהחתם סופר אומר מדוע כתוב "הישכם אוהבים את השם" וכו', משום שבכדי להחזיק מעמד ולשמור את התורה במצב כזה, לא יספיק לשמור את התורה לבד, אלא צריך לכך גם שיאהב את הקב"ה.

והוא נותן לזה משל - [יעוי' בחת"ס עה"ת פר' ראה], ואומר לכם משל, שדומה למשל שהביא. היו זוג ללא ילדים וחיו בדחוק ובעניות מופלגת ולכן אחד זכו. ובא אליו אדם ונתן לו שלשים מליון דולר ושיכנעו להביא לו את בנו ויצא עי"ז ממצבו הדחוק, כשנעתר לשאול את אשתו בענין, ענתה לו אשתו אמת נכון כי העיסקה משתלמת ביותר ויוציאו ממצבו הדחוק, אך אני אוהבת אותו כ"כ ואני לא יכולה להיפרד ממנו. וזה הכוונה שהניסיונות יהיו ברמה שהשכל יחייב לעשות ככה. וההצלה היחידה שלא לעשות כן הוא האהבה שלנו לקב"ה. וזהו מה שאמרו בגמרא בסנהדרין: "הגיעה תורה לסוף דעתו של עכו"ם", והכוונה שיש להם פקחות מסויימת לומר לך שזה שום דבר וכו', ולאט לאט להכשיל את היהודי, וכדי להינצל לא מספיק שמירת תורה אפילו חזקה ובכל דקדוקי ההלכה, ורק אהבת ד' היא יכולה להציל ולתת יכולת לעמוד במצבים כאלו.

בירושלמי כתוב לגבי איסור "שחוטי חוץ", שיש דרשא והיתר מיוחד, לשמוע לדברי נביא שהורה ב"הוראת שעה" לעבור על האיסור. שלשון הפסוק הוא: "כי אם במקום אשר יבחר השם", והיינו אשר יבחר ד' ע"ג הנביא - "שיש לך היתר כאלהיו בהר הכרמל לשחוט בחוץ". ושואלים מדוע צריך היתר מיוחד, והרי זהו דין כללי בכל התורה, שביא יכול בהוראת שעה להורות לעבור על התורה כל זמן שאינו עבודה זרה. ומדוע צריך ב'שחוטי חוץ' היתר מיוחד. אלא מיישבים, ששחוטי חוץ יש לזה ערך וריח של עבודה זרה, ובזה הרי אין היתר לשמוע אפילו להוראת שעה. לכך מצריך הירושלמי היתר מיוחד מן התורה, שאם ציווה הקב"ה ע"י נביא, אזי אינו בגדר "שחוטי חוץ", כי נקרא "במקום אשר יבחר השם".

מכל זה אנו למדים, שכאשר מגיעים הדברים לאיסורים חמורים של עבודה זרה, אז אפילו נביא מוחזק ועושה מופת כמו יהושע בן נון, נאמר על זה "לא תאבה לו ולא תשמע אליו. וק"ו שאין בזה "לא תסור", כי אין זה הוראה ולא דבר ד', והכל רק נסיונות - "כי מנסה ד' אתכם לדעת הישכם אוהבים את ד' אלוקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם".

איני מדבר על הבחירות הנוכחיות שכפי שכבר דברנו, על ההסכם עם המזרחי, שזה עצמו עבודה זרה בשיתוף. והאמת היא שזה ע"ז ממש. שהרי כמה אחוזים יש להם לקב"ה, וכמה אחוזים לאידיאלים החיצוניים שכולם ע"ז. וא"כ ברור שכל מי שמצביע לכל האידיאלים האלה הוא מצביע לע"ז.

המשנה ברורה כותב לגבי שליח ציבור לימים נוראים: "וכל העוזרים והמסייעים לשליח ציבור שאינו הגון, גוזל את הקהל וגוזל את הציבור, ועתיד ליתן את הדין". וזה מדובר על שליח ציבור שאינו מספיק הגון. וכאן על אחת כמה וכמה, אם מעמידים "שליח ציבור שאינו הגון", יחד עם כל הקלוקל שתומכים בע"ז ממש. ואפילו בפעם הקודמת שהיה רק את העניין של הצבא, הרי שכל הדרך הזאת מובילה לשמד ברור. הדרך היחידה היא להילחם בהם לא להתייצב וללכת לבית הסוהר ואדרבה ללכת לבית הסוהר, להראות להם שאין לנו פחד מהם.

צריך לדעת שמה שהיה פעם שעברה וכן עכשיו. הדרך הזו של ההשתקה בנושא הגיוס, זה בגדר ע"ז ממש, זה לחסל את הישיבות ולשלוח אותם לשמד ח"ו. הדרך היחידה הינה להילחם, והיא הדרך שרבנו שמואל צ"ק קבע, להתנגד ולהפגין וללכת למאסרים. שע"ז ברור לכולם שאנחנו לא הולכים בשום אופן. אין שום דרך אחרת.

וכל הפוליטיקה וכו', הכל שקר בכדי לסחוב פשרות, וכל ההצעות של החוק, [מלבד האחרון שהוא קצת שונה], מדובר על גיוס מלא עוד שנה או עוד שנתיים. זה נקרא ע"ז כפשוטו. ולזה לא צריך לשמוע אפילו לנביא גדול כיהושע בן נון.

וכל הנציגים בכנסת של כל המפלגות החרדיות 'אגודה' 'דגל' ו'ש"ס'. כולם עוזרים לזה, שאומרים ומצהירים שצריך להתגייס, אבל נעשה כל מיני עצות וכו'. ובאמת מרמים אותם, והם חושבים שהם מרמים אחרים, כאשר המטרה של רשויות המדינה היא לחסל את

עכשיו אנו עומדים לפני בחירות, ולא פעם ראשונה, היה את הבחירות הכושלות הקודמות. אך קודם לכן התעוררה שאלה לגבי ההצבעה בבחירות. והרי "לא תסור מכל אשר יורוך" וכו', והרי קבלנו מרבתינו על החובה הגדולה להצביע בבחירות וכו' וכו'.

אני אומר מה שדיברתי על הנושא הזה בכינוס 'וכתבתם' בנוכחות רבינו מרן ר' שמואל צ"ק והוא שמע את הכול וקיבל את הכול, כפי הידוע לי.

כתוב: "כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום, ונתן לך אות או מופת" (דברים י"ג, ב) - כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן לך אות או מופת: "אות" - אומר רש"י - "בשמים", והגמרא אומרת שמעמיד חמה כיהושע בן נון. "ומופת - בארץ". ובא אות ומופת אשר - דבר אלקי לאמר גלגה אחר אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדום: לא תשמע אל-דברי הנביא ההוא או אל-חולם החלום ההוא. אך איך זה קורה? ממשיך הכתוב ואומר: "כי מנסה ה' אלוקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלוקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם" וגו'.

ובגמרא בסנהדרין (צ', ע"א): "אמר רבי יוחנן בכל אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה שמע לו, חוץ מעבודת כוכבים, שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו". ופירש רש"י: "אם יאמר לך נביא המוחזק, עבור על דברי תורה, הכול לפי תקנת השעה, כגון אליהו בהר הכרמל בשחוטי חוץ". אבל בע"ז גם אם מעמיד חמה ברקיע, אין שומעין לו אפילו בהוראת שעה.

המשך חכמה מברך את הענין, שהרי את שתי הדיברות הראשונות שמענו מהקב"ה וכל השאר שמענו ממושה רבינו, ומה ששמענו מהקב"ה, מפי הגבורה, אף נביא לא יוכל להגיד בזה אפילו 'הוראת שעה', שאם יאמר לעבוד ע"ז אל תשמע לו, כיון שהוא מהאמונה ששמענו מפי הגבורה 'לא יהיה לך'. ומוסיף ואומר המשך חכמה, שמושה רבינו לא מצא חן בעיניו, מה שכלל ישראל אמרו לו 'דבר אתה עמנו ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות'. אבל הקב"ה אמר לו 'היטיבו אשר דיברו'. והטעם כיון שהקב"ה רצה שיהיה חילוק ושאר כל האיסורים יוכלו לעבור בהוראת שעה, חוץ מעבודה זרה שזה פוגע באמונה, לכך "היטיבו אשר דיברו" שחילקו בין הראשונות לאחרות.

ובהמשך הגמרא שם: "תניא רבי יוסי הגלילי אומר, הגיעה תורה לסוף דעתה של עבודת כוכבים", - איזה ביטוי, שהתורה חדרה וירדה "לסוף דעתו של עכו"ם" - "לפיכך נתנה תורה ממשלה בה, שאפילו אם אלו שאומרים את הדברים הללו יש להם ממשלה וכו', ומעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו".

ולכאורה ייפלא, איך ייתכן שנביא יגיד דברים כאלה אפילו בגדר הוראת שעה? עד כדי כך שצריך פסוק מיוחד למעט, שבע"ז אין צריך לשמוע לו, וכנ"ל. והוא פלא.

יש עוד דבר שהוא מפליא, שרבי יוסי הגלילי אומר (שם) שמדובר בנביא אמת שטועה, בדרגה של יהושע בן נון שמעמיד חמה, ועל זה אמרה תורה: לא תאבה לו ולא תשמע לו, כי מנסה ד' אתכם. וע"ז פליג רבי עקיבא ואומר: "חס ושלום שהקדוש ב"ה מעמיד חמה לעוברי רצונו, אלא כגון חנניה בן עזור שמתחילתו נביא אמת ולבסוף נביא שקר". והיינו, שהוא העמיד חמה קודם, כשהיה עדיין נביא אמת, ועכשיו הוא באמת כבר לא מעמיד. וברמב"ם נראה שההלכה כר' יוסי הגלילי, כמימרא של ר' יוחנן. וזה פלא עצום, איך יתכן נביא שקר מלכתחילה, עם כוח כזה גדול להטעות את ישראל, שיכול כהוכחה להעמיד להם את החמה כיהושע בן נון?

ויש ששואלים להיפך, לדעת רבי עקיבא, אם מדובר שהעמיד חמה רק כשהוא היה נביא אמת, ועכשיו הוא כבר שקר ואינו יכול יותר להראות שום אות או מופת, אם כך מדוע כתוב "כי מנסה ד' אלוקיכם אתכם", והרי אין כאן כבר ניסיון, שהרי עכשיו אינו יכול להעמיד חמה. ואם כך מה הניסיון?

אלא ראיתי שמביאים בשם רבינו חננאל, שפירש "כגון בחנניה בן עזור", שהקב"ה ידע שלבסוף יהיה נביא שקר. ומחמת זה לא היה ראוי שהקב"ה ישרה עליו שכינה כלל מלכתחילה. אלא כדי לנסות את ישראל, השרה עליו הקב"ה את שכינתו, שע"ז יאמרו הרי הוא נביא אמת, שהרי נבדק בכל הכללים כמו שאומר הרמב"ם שרואים שנבואותיו מתקיימות, והכל התקיים. וזה גופא יהיה הניסיון, שלא להאמין לנביא שכבר הוחזק לנביא אמת, גם אם הוחזק שהוא בדרגה של יהושע בן נון! לכך כתוב: "לא תשמע לדברי הנביא ההוא וגו', כי

מתוך ועד במעונו של רבינו הגאב"ד שליט"א יום ה' פרשת ויגש תש"פ

א

בפרשת ראה כתוב "כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת" - והיינו כשהוא אומר לעבוד ע"ז - "לא תאבה לו ולא תשמע אליו". ואומר רש"י, "אות" - בשמים, וכמו שהגב' אומרת שאפילו אם בא גדול הדור - לא כמו שאנחנו מכירים אלא כמו יהושע בן נון שמעמיד חמה ברקיע שכתוב שאחריו לא היה כמוהו - בכל זאת "לא תשמע לו". למה? - "כי מנסה ד' אלוקים אתכם לדעת הישכם אוהבים את ד' אם לאו", הקב"ה במכוון עושה ניסיונות כאלו שהרוב יגידו ללכת בדרך שמובילה לע"ז, שזה הניסיון.

זה מה שעשה מתתיהו. היו גזירות שמד, ויכול להיות שאנשי הדור לא רצו את הגזירות, אבל הם עבדו את ד' בתוך הבית וחשבו שמה שיהיה יהיה, זאת אומרת שאמנם לא הסכימו לעבוד ע"ז מרצון אבל הסכימו להיכנע למצב שבו יאלצו יהודים לעבוד ע"ז, וזה נקרא שיש הוראה של כולם שלא להלחם במלכות של ע"ז, ומתתיהו כה"ג הבין שאין דבר כזה וצריך להילחם, וזה התורה אומרת, שאפילו אם יבוא נביא בדרגת יהושע בן נון ויורה כך, לא תשמע לו, וזה הניסיון.

זה גם בזמנינו עכשיו כאשר לגיוס לצבא, שאם נכנעים לכל החוקים שלהם הם יחסלו כך את כל הישיבות, ולכן לא צריך לשמוע לאף אחד וצריך להילחם, כך התורה אומרת וזה הניסיון, ומתתיהו היה מהיחידים שעמדו בניסיון זה.

אמנם בחובות הלבבות עומד על זה, והוא אומר כיצד הקב"ה מעמיד את האדם בניסיון כזה שאף אחד לא יודע את הדרך? איך יידעו כיצד לעבוד את ד' בדיוק? אומר החובות הלבבות, שבכל דור יש אחד שהוא יודע מה הקב"ה רוצה - אם אין אף אחד בדור שיודע מה רצון ד' וכל אחד מחליט לבד זו בעיה והניסיון גדול מאד - אך כיון שיש אדם אחד בכל דור שכן יודע את האמת, הניסיון הוא שע"י המחשבה תגיע לאמת ותתחבר לאחד הזה, והקב"ה לא ינסה אותך אם אין אף אחד.

ובדורינו, האחד הזה שידע מה רצון ד', זה היה ר' שמואל, שידע מה הם רוצים ומה הם יעשו פה, וגם ידע יפה מה לעשות.

ב

שמענו מהמשגיח [מרן הגר"י לוינשטיין זצוק"ל] כמה פעמים, שבחירה זה שאפילו האדם הכי צדיק בעולם יש לו ניסיון של בחירה והוא יכול ברגע אחד להיות אפיקורס, וכן להיפך שהרשע הכי גדול בעולם ברגע אחד יכול להיות צדיק, יש בחירה, ולא כמו שמכניסים היום שזה תלוי באופן בלעדי במה שעובר על האדם ובחינוכו בילדות, זה הפסיכולוגיה אומרת, אבל התורה אומרת שיש בחירה, הבחירה נובעת מישות רוחנית הטבועה באדם, שאינה מוכרת לפסיכולוגים. המשגיח חזר ע"ז הרבה פעמים. הבחירה היא הסיבה, והכל יכול להיות.

לאברהם אבינו גם היה בן אחד רשע, אז נגיד שאברהם אבינו חונן לרשעות חלילה? ליצחק אבינו ג"כ היה את עשיו, אז נגיד שהוא אשם? דוד המלך ג"כ היה לו את אבשלום שמרד ועשה דברים חמורים. נו אז גם על דוד נגיד שהוא אשם? כל אלו הם המרכבה הקדושה, והאושפיזין הקדושים. משה רבינו ג"כ בסוף שפוט השופטים מבואר שהיה לו נכד שעבד ע"ז, עבד את ד' וע"ז יחד, נו אז גם שם נמצאה השחתה, אז מה נשאר?...

לפני שנישאתי גרתי בחיפה היה שם ביה"ס חילוני מאוד אנטי דתי, המנהל של הביה"ס נקרא ישראל ליפקין, הסבא שלו היה ר' ישראל סלאנטער, אז ר' ישראל מקים תנועת המוסר אשם שנהיה לו נכד כזה? איזה דיבורים אלה?! כיצד אפשר לומר דבר כזה?! [וזה לצערינו דבר שמצוי הרבה, איני רוצה לנקוב בשמות.] יש תורה ויש בחירה, יש צדיק שיש לו בן רשע ויש רשע שיש לו בן צדיק, הכל יכול להיות, יש בחירה.

ואם מתתיהו הגיע לכזו מסקנה שאין דרך אחרת הרי זה מה שצריך לעשות! והוא הצליח בה, והוא ג"כ מודה בזה שם שמשמים הראו שהוא הצליח בזה,

שעובד כל היום לפרנסה ושעה אחת מקדיש לדף היומי ג"כ צריך להרגיש את זה שהשעה הזאת של הדף היומי זה הכתר שלו בעולם, זה מצדיק את כל העיסוק שלו כל הזמן.

אנחנו עכשיו בחנוכה, ובפיוט של 'מעוז צור' אנו אומרים: 'כרות קומת ברוש ביקש אנגי בן המדטא'; המן רצה לכרות את עץ הברוש. מיהו הברוש הזה? הוא בודאי מרדכי קוראים לו 'ברוש'. לכאורה יש עצים יותר יוקרתיים, לדוגמה, ארז, 'כארז בלבנון ישגה'; ישנם עצי שיטים, 'עצי שיטים עומדים'. מדוע הוגדר דווקא ברוש? אלא, כל האילנות האחרים בד"כ יש להם ענפים שמתפשטים לצדדים. כמו החרוב ועצי ההדר. אך הברוש הוא שונה בכך שכל הענפים שלו צמודים לגזע, אינם זזים מהגזע. מרדכי הצדיק הוא היה הגזע. הוא עשה הכל לשם שמים, בלי שום השפעה צדדית. אין לו ענפים הצידה, כל הענפים שלו זבוקים בו ביראת שמים, בעבודת ד' - 'לא ירע ולא ישתחוה, אינו זז הצידה.

דמיון לכך מצינו בדברי המשנה: 'לא הסיטה הרוח את עמוד העשן של הקרבנות'. ככה מרדכי הצדיק לא היטו אותו כלום, לכן מדמים אותו לברוש. ה'ברוש' של זמננו זה מרן רבי שמואל אויערבאך זצוק"ל, שהוא לא ירע ולא ישתחוה. הוא חונן אותנו להמשיך בדרך הזאת בלי לוותר כלום, בדרך התורה, עמוד העשן ממשיך ישר - לא זז הצידה.

אנו נמצאים בימי החנוכה, וזוכרים את מלחמת החשמונאים. הידורים רבים יש בנר חנוכה. כל אחד ואחד, מוסיף והולך, שמן, שמן זית, כמה סוגים בתוך שמן זית, הרבה הידורים. אני רוצה לומר - הרי יש לכאורה מיליונים של נרות שמדליקים. מי הוא זה שמדליק השנה את נר החנוכה הכי מהודר מכולם? יש אחד, מי זה? הרב יהודה אלימלך טומבק. הוא האחד, הוא היושב באיזור צריפין ומדליק נר חנוכה, ובכך הוא הסמל של המלחמה במתייוונים. זה ההידור הכי גדול של נר חנוכה שיש בדורנו.

הקב"ה יעזור שבזכות לימוד התורה והדביקות בתורה - בבחינת ברוש שזקוף כלפי מעלה ולא הולך לצדדין, שכל עם ישראל יעשה תשובה ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

ומדברים ומשחקים כל היום, הם יושבי קרנות. תארו לעצמכם, רבי נחוניא בן הקנה, התנא הגדול, אומר לקב"ה אם אני לא הייתי יושב בביהמ"ד, הייתי יושב קרנות. איך זה יתכן? אדם כזה גאון, אם לא היה בביהמ"ד היה יושב קרנות? בטח היה 'משהו' אחר, רופא גדול או סוחר גדול, או שר גדול, או ראש ממשלה. מדוע אם לא היה בביהמ"ד היה יושב קרנות? איך אפשר להבין את זה, וכי ההיפך של יושב בית המדרש הוא יושב קרנות, האם זה הניגוד? שתי קצוות כאלו או יושב ביהמ"ד או יושב קרנות?

אלא, אחד שלומד תורה יודע שכל המשרות שהזכרנו קודם, בהשוואה לתורה נחשבים אכן 'יושבי קרנות'. העשירי הגדול, הרופא הגדול, השר הגדול, כל אלו נחשבים לעומת יושבי ביהמ"ד כ'יושבי קרנות'. הם לא עושים כלום. זו ההרגשה שצריכה להיות, זו ההרגשה שמלמד אותנו רבי נחוניא בן הקנה, על זה הוא מודה לקב"ה. כמה צריך ללמוד מזה להעריך את החשיבות של התורה ואת הפחיתות ערך של מי שלא לומד. את זה קבעו רבותינו בסיום מסכת.

כאן מדובר בסיום של כל הש"ס. צריך להכיר את הערך לדבר הזה, להכיר שהוא עושה את הדבר היחידי בעל ערך בעולם, כל היתר בבחינת 'יושבי קרנות' כפשוטו.

אלו הם באמת דברי המשנה באבות פרק שישי - הפרק על תורה: 'אל תתאוה לשולחנם של שרים ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם'. אומרים למי שלומד תורה: אין לך מה לקנא בכל בעלי המעמד בעולם, עשירים ושרים וכו'. וכי באים לנחם אותו? אלא הכוונה היא שמי שלומד תורה צריך לדעת שהוא עושה את העסק הכי גדול בעולם. 'אל תתאוה', אל תחשוב שכשאתה לומד תורה אתה 'מקריב', כי בזמן הזה יכלת לעשות עסקים ולהיות מיליונר או משהו אחר. לא! אתה עושה את העסק הכי גדול בעולם. זה תנאי לזכייה לכתרה של תורה. יש תנאים איך זוכים לכך. אחד התנאים זה שאתה יודע שאתה עושה את העסק הכי גדול בעולם, ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול בתורה.

זה מדובר על אברך שיושב שקוע בתורה ולומד תורה בכולל וכדו' כל היום. אבל גם בעל הבית